

Alodia Kawecka-Gryczowa

Bronisław Kocowski (2 V 1907 - 19 IX 1980)

Biuletyn Polonistyczny 25/1-2 (83-84), 127-131

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZMARLI

BRONISŁAW KOCOWSKI

/2 V 1907 - 19 IX 1980/

Zmarł 19 września 1980 r. Jako emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Wrocławskiego opuścił kierowany przez siebie Instytut Bibliotekoznawstwa na parę lat przed zgonem, ale niemal do ostatnich dni pozostał czynny naukowo i społecznie. Toteż jego śmierć i w środowisku wrocławskim, i wśród kolegów z całego kraju, budzi głęboki żal oraz poczucie pustki, którą po tej miary badaczu niełatwo będzie zapełnić.

Strata to tym większa, że polska bibliologia, a zwłaszcza ten dział badań historycznych, których przedmiotem są procesy kulturowe rozpatrywane przez pryzmat książki, jej dziejów i funkcjonowania, ze względu na swą złożoność i wielokierunkowość, nie znajdują łatwo wielu adeptów.

Osobowość naukowa prof. Kocowskiego realizowała się w trzech dziedzinach wiedzy: historii, bibliotekoznawstwie, dziejach dawnej książki - głównie średniowiecznej i szesnastowiecznej.

Syn Eugeniusza i Marii z Uniszowskich urodzony 2 maja 1907 r. w Jaworniku (pow. Kosów), jako dziecko "Galicji" był wychowankiem świetnej lwowskiej szkoły historycznej. Do Wrocławia, gdzie pojawił się w marcu 1946 r., przyniósł już pokaźny bagaż naukowy i zawodowy. Miał bowiem za sobą drukowane prace: dużą rozprawę genealogiczną o Heidensteinach (1934) oraz książ-

kę "Trzej padawczycy. Wpływ Batorego i Zamoyskiego na działalność Reinholda Heidensteina" (Lwów 1939), ponadto dłuższy staż nauczycielski w lwowskich gimnazjach oraz praktykę w Bibliotece Ossolineum, odbywaną w czasie wojny.

Wciągnięty do pionierskich prac organizacyjnych w Bibliotece Uniwersyteckiej najpierw jako kierownik Oddziału Starych Druków, później wszystkich zbiorów specjalnych, utworzył z ogromnego zwaliska zdewastowanych i przemieszanych zasobów starych druków uporządkowany zespół (ok. 150 000 wol.), zdolny w stosunkowo krótkim czasie obsłużyć potrzeby nauki, ukierunkowanej przede wszystkim na badania śląskoznawcze. Kocowski współdziałał ponadto w opracowywaniu rękopisów, organizacji wielkich wystaw, stanowiących wydarzenia kulturalne na terenie Wrocławia, należał do grona autorów systematycznie zasilających łamy "Sobótki", pisma tyle znaczącego w intelektualnym krajobrazie polskiego Wrocławia.

Wyhabilitował się w r. 1948 na podstawie rozprawy "Wyprawa Tatarów na Węgry przez Polskę w 1594 r.". W 1966 r. objął katedrę bibliotekoznawstwa na Wydziale Filologicznym (przekształconą później w Instytut), przewyższając z wyjątkowym hartem ducha ciężkie niedomagania związane z utratą słuchu. Utrudnione kontakty ze światem zewnętrznym kompensował wykładami, szczególnie cenionymi przez studiującą młodzież, oraz pełną troskliwość opieką nad studentami. Budziła też szacunek jego rzetelna wiedza, wsparta na znakomicie opanowanej metodzie właściwej badaniom historycznym.

Bronisław Kocowski z całą surowością wymagał tej rzetelności zarówno od siebie, jak i od innych. Dlatego zgłaszał zastrzeżenia w stosunku do socjologów książki operujących niedostatecznie sprawdzonymi uogólnieniami, jak też wobec niektórych

historyków. W jednej z ostatnich recenzji sformułował swoje credo: "Analizowanie faktów z pozycji współczesnej autorowi, przeprowadzenie ich oceny pod kątem bieżącej potrzeby, nie może doprowadzić do ujawnienia prawdy z przeszłości w jej prawidłowym obrazie, a przecież właśnie wydobywanie prawdy jest ostatecznym celem badań historyka".

Twórczość naukową prof. Kocowskiego dzieli dość wyraźnie cezura, spowodowana jego przejściem do pracy dydaktycznej.

Okres pierwszy, "biblioteczny", mimo ogromu zadań organizacyjnych zaowocował większością jego pozycji bibliograficznych. Inicjowały je pionierskie w literaturze polskiej zarysy dziejów druku na Śląsku. Bezpośrednia dostępność bogatych zbiorów starych druków przyniosła cały szereg refleksji metodologicznych i przyczynków. Choć w znacznej mierze dotyczyły one zjawisk jednostkowych, to zarazem odsłaniały szersze perspektywy, gdyż dla Autora istotą problemu tkwiła w odpowiedzi na pytanie, o ile badane dzieła są odzwierciedleniem warunków i czasów im współczesnych. Wielkim osiągnięciem tego okresu stał się trzypięciotomowy "Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu" (Wrocław 1959-1961). Autor wykazał w nim nie tylko doskonałe opanowanie metod inkunabulistycznych, ale także dużą erudycję w zakresie biografistyki oraz historii bibliotek.

Jakkolwiek dzieło to o zasięgu międzynarodowym, dużej wagi informacyjnej, pozostanie trwałym pomnikiem działalności bibliotekarskiej Kocowskiego, to nie mniej wysoko należy ocenić niektóre jego pomniejszych prace (np. o Kasprze Elyanie czy kartografie Marcynie Helwigu), przede wszystkim zaś odkrywcze studium, wnoszące po raz pierwszy od czasu spostrzeżeń Piekarskiego nowe elementy do naszej wiedzy o pierwocinach druku

w Krakowie. Mam tu na myśli artykuł: "Śląskie egzemplarze Tur-recrematy »Explanatio in Psalterium« i Plateanusa »Opus resti-tutionum« w świetle badań porównawczych" ("Roczniki Bibliote-czne" 1961).

Drugi okres twórczości, "profesorski", cechowała głównie wytężona praca organizacyjno-naukowa i dydaktyczna. W ciągu 12 lat Kocowski wypromował ponad 200 magistrów, kilkunastu dokto-rów, kilku doktorów habilitowanych. Jednocześnie brał udział w pracach różnych komisji, towarzystw, rad naukowych, redakcji (m.in. był naczelnym redaktorem "Encyklopedii Wiedzy o Książ-ce"). Wśród publikacji tego okresu na wyróżnienie zasługuje pierwszy w naszej literaturze zarys: "Drzeworytowe książki średniowieczne", wartościowy przewodnik dla bibliotekarzy, historyków sztuki i kultury (Wrocław 1974, w serii: Książki o książce - autor należał do kolegium redakcyjnego tej cenionej, popularyzatorskiej serii).

Jak w okresie pierwszym okazałą dominantę stanowił "Kata-log inkunabułów", tak w następnym - podobne miejsce miał zająć drugi tom wydawnictwa IBL "Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku", traktujący o ruchu wydawniczym na Śląsku. Dzieło to z uwagi na znaczenie w naszej historiografii i wkład wiedzy Autora pozostałoby w jego dorobku jako opus magnum vitae. Ko-cowski zbierał materiały do tego tomu systematycznie od wielu lat, przy pomocy Uniwersytetu Wrocławskiego. Po przejściu Pro-fesora na emeryturę zaczęły one nabierać kształtów redakcyj-nych. W ostatnich listach do autorki niniejszego tekstu poja-wiały się nawet optymistyczne terminy przekazania naszej re-dakcji maszynopisu w 1981 r. Miejmy nadzieję, że życzliwi pa-mięci Zmarłego koledzy lub wychowankowie doprowadzą dzieło do formy publikacyjnej.

Bronisław Kocowski uhonorowany był różnymi odznaczeniami, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Z okazji 70-lecia urodzin i 40-lecia jego pracy naukowej dr Helena Szwejkowska nakreśliła serdecznie i wnikliwie sylwetkę Jubilata, zamieszczoną w poświęconym mu XXI tomie "Roczników Bibliotecznych" (1977 - tamże znajduje się bibliografia jego prac, obejmująca ok. 90 pozycji, zestawiona przez Jadwigę Kowalewską).

Prof. dr Alodia Kawecka-Gryczowa

JAN HULEWICZ

/19 V 1907 - 7 X 1980/

W październiku 1980 r. na cmentarzu w Krakowie żegnaliśmy dra Jana Hulewicza, emerytowanego profesora zwyczajnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, badacza nowszej historii oświaty i wychowania. Należał do coraz mniej licznych przedstawicieli pokolenia, które wyraziło się w pełni w okresie 20-lecia międzywojennego oraz drugiej wojny światowej i tuż po odzyskaniu niepodległości stanęło do pracy nad odbudową kraju. Jan Hulewicz uczestniczył więc we wszystkich ważnych momentach dramatu najnowszej historii Polski, wykazał w nich szczególny hart ducha, stając czynnie w obronie zagrożonych w czasie wojny podstawowych wartości kultury narodowej.

Po ukończeniu w r. 1928 w Uniwersytecie Lwowskim im. Jana Kazimierza studiów polonistycznych, germanistycznych i z zakresu historii oświaty rozpoczął pracę badawczą w dziedzinie historii literatury polskiej, przede wszystkim nad Żeromskim, któremu poświęcił takie studia, jak "Koncepcje historiozoficzne Że-